

**Mreža za
evropske politike
2022.**

**ANALIZA
JAVNIH POLITIKA
U CRNOJ GORI**

**BROŠURA
„IZ UGLA O...“**

SADRŽAJ

„Iz ugla“ - o aktivizmu i javnim politikama.....	3
„Razgovor o EU – razgovor o perspektivnoj budućnosti“.....	4
„Intezivirati aktivnosti usmjerene na zaštitu jednakosti i nediskriminaciju“.....	8
„Kroz sopstveni biznis do ostvarivanja punog potencijala“.....	13
„Žene imaju posebnu moć“	17
„Volontiranje – nagrada društvu“.....	22

“IZ UGLA” - O AKTIVIZMU I JAVNIM POLITIKAMA

U okviru aktivnosti projekta “Iz ugla” razgovarali smo sa brojnim aktivistima u određenim oblastima od javnog interesa, koji su nam iz svog ugla pričali o počecima, idejama, iskustvima i preprekama sa kojima se susreću tokom svog rada.

Takođe, sa njima smo diskutovali o javnim politikama u Crnoj Gori iz oblasti u kojoj su aktivni, predstavljajući prednosti i mane, kao i sugestije za unapređenje realizacije istih u narednom periodu.

Imajući u vidu da javne politike uključuju odlučivanje o našim zajedničkim poslovima, kojima se utiče na rješavanje kolektivnih problema – onih problema koje kao zajednica dijelimo, vrlo je važno da ih zajednički možemo umanjiti ili riješiti. Svakako, kroz aktivnost “Iz ugla” želimo da na kreativan način predstavimo građanima šta konkretno znači bavljenje oblašću od javnog interesa i javnim politikama.

S tim u vezi, kroz implementaciju raznovrsnih aktivnosti kao što je ova, u koordinaciji sa relevantnim udruženjima, mladima, entuzijastičnim i stručnim pojedincima, želimo da doprinesemo unapređenju naučno-istraživačkog, tehnološkog, akademskog i ekonomskog razvoja Crne Gore.

„RAZGOVOR O EU – RAZGOVOR O PERSPEKTIVNOJ BUDUĆNOSTI“

Sami pregovori sa Evropskom unijom već oblikuju naše živote, a pristupanje Crne Gore u EU bi u velikoj mjeri poboljšalo međunarodni položaj naše države, što podrazumjeva bolji standard za građane i pregršt prilika za mlade, kako u obrazovanju, tako i mogućnostima za rad. Posebno ohrabrujuće jesu analize koje se svake godine vrše i koje uvijek imaju jedan isti zaključak, a to je da je naše društvo, sa posebnim akcentom na mlade, u snažnoj mjeri podržava ulazak Crne Gore u Evropsku uniju.

U vezi sa navedenim, EU info centar u CG predstavlja sponu između Evropske unije i građana naše države, a njihove svakodnevne aktivnosti svjedoče koliko su naši građani voljni da učestvuju u aktivnostima i edukuju se o oblastima vezanim za evropske integracije. Na naše zadovoljstvo, na tu temu smo imali priliku da razgovaramo sa **Anom Popović- PR menadžerom** i **Sašom Palibrkom** – službenikom za komunikaciju koji su nam približili aktivnosti i planove EU info centra (Evropska kuća).

EU info centar (Evropska kuća) je mjesto gdje svi zainteresovani mogu da dobiju odgovore na pitanja o Evropskoj uniji. Sa pravom možemo reći da ste vi spona između građana CG i delegacije EU. Koje je to pitanje koje najčešće postavljaju građani?

Crnogorski građani su najčešće zainteresovani za programe i projekte Evropske unije koji su im dostupni. Iako još nijesmo članica Unije mnogo je naših građana koji već traže svoje mjesto u zajednici koja broji pola milijarde stanovnika. Mnogo je onih koji dolaze da se informišu o samoj Uniji i njenom funkcionisanju, a mladi najčešće dolaze da se raspitaju o mogućnostima učenja i studiranja. Mi smo tu da budemo spona Delegacije EU u Crnoj

Gori sa građanima i donosiocima odluka, ali i spona građana sa Evropskom unijom, njenim članicama i vrijednostima.

Svaki vaš radni dan je veoma aktivan i produktivan. Koji je to projekat na koji ste veoma ponosni?

Trenutno imamo dosta dnevnih obaveza, inicijativa i kampanja koje realizujemo u EU info centru. Mnogo je rada koji se u javnosti ne vidi, ali je mnogo i rada za koji dobijamo pohvale i iz sjedišta Evropske unije. Tako je naša kampanja o biodiverzitetu i urbanim vrstama Crne Gore proglašena najboljom na Zapadnom Balkanu od strane Delegacija zemalja Zapadnog Balkana i Brisela. Ipak, zbog svoje kreativnosti, veselosti i ekipe koju okuplja, nama u EU info centru najdraža je inicijativa mladih #Baš ti!

Ana Škoflek - PR Menadžerka

Možemo zaključiti da ste našli pravi način da zainteresujete mlade da uče o evropskim vrijednostima. Spojili ste i zabavu i učenje kroz razne igre, školice, kviz znanja...Da li ste očekivali takav odziv mladih, koji je kako možemo primijetiti svake godine veći?

Pojava virusa Kovid-19 unio je dosta promjena u naše živote. I EU info centar i naš tim su se morali promijeniti kako bi aktivnosti centra bile dostupne što većem broju građana. Digitalni svijet i društvene mreže bile su logičan odgovor na pandemiju i njena ograničenja. Imajući u vidu navedeno, osmislili smo kvizovove, razne online škole i kurseve, ali i bajke za djecu i mnoge druge digitalne proizvode dostupne na našim kanalima. Vjerujemo da mladi itekako umiju da prepoznaju šta im je potrebno i korisno, a trud koji smo uložili u kreiranje aktivnosti namijenjenih njima daje svoj rezultat i kroz saradnju sa velikim brojem mladih.

Koliko je stvarno potrebno vremena i truda da bi se realizovala ideja kao što je npr. kviz znanja “EU na dlanu”?

Mjesecima se pripremaju kampanje i aktivnosti kakav je kviz znanja “EU na dlanu”. Ono što je nama najdraže jeste da smo te mjesece provodili sa mladim, kreativnim ljudima koji su nam pomagali da kreiramo bazu pitanja i odgovora ali i izgled samog kviza i njegov online život. Još nam je draže što su svi naši digitalni alati proizvod našeg (domaćeg) znanja, volje i mogućnosti.

Da li ste generalno zadovoljni odzivom mladih kada je u pitanju volonterizam i koliko EU info centar ima volontera?

Ono što se može primjetiti jeste da su mladi ljudi željni druženja, razmjene znanja, potrebe da budu korisni svojoj zajednici. Isto se tako da primjetiti da im fali prostora, inicijativa i mogućnosti da to realizuju. Mladi su zainteresovani za volonterizam što pokazuje i naša inicijativa #Baš ti! Kroz tu inicijativu stvoreno je čvrsto jezgro od dvadesetak mladih ljudi koji su dio “proširene” EUIC porodice. Njima treba dodati sve njihove drugove i drugarice voljne da svoje slobodno vrijeme posvete #Baš ti! inicijativama ali i svim drugim aktivnostima našeg centra koje uključuju mlade.

Saša Palibrk - službenik za komunikaciju

Koji su to planovi EU info centra za narednu godinu i da li će neke aktivnosti, koje su bile organizovane ove i prošlih godina možemo očekivati i ubuduće, kao neki vid tradicije, kao npr. online škola “Evropsko demokratsko građanstvo i solidarnost” ?

Ovakve aktivnosti su nam uvijek dio većih kampanja. Biće tu naravno, obilježavanja svih značajnih datuma, a trudićemo se da sa svim dobrim nastavimo, ali i da donesemo dosta toga novog.

Kao neko ko vrlo blisko saraduje sa ljudima pri EU šta biste poručili mladima, kao potencijalnim budućim građanima ove zajednice?

Trenutno smatram da je učestvovanje u EU programa Erasmus+ i Evropskih snaga soldarnosti sjajna prilika za mlade da putuju u zemlje Evropske unije, upoznaju određenu kulturu i razgovaraju sa mladim Evropljanima i na taj način najbolje razumiju šta znači život u EU.

„INTEZIVIRATI AKTIVNOSTI USMJERENE NA ZAŠTITU JEDNAKOSTI I NEDISKRIMINACIJU“

Kao što se u javnosti svakodnevno ističe, glavni zadatak Crne Gore u narednom periodu jeste ispunjavanje prelaznih mjerila iz poglavlja 23 (Pravosuđe i temeljna prava) i 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost), stoga, zaštita ljudskih i manjinskih prava predstavljaju srž i osnovu za dalji progres u oblasti evropskih integracija.

Imajući u vidu navedeno, bilo nam je izuzetno zadovoljstvo da na temu suzbijanja diskriminacije i poštovanja ljudskih i manjinskih prava razgovaramo sa g-đom Nermom Dobardžić, zamjenicom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Ombudsmana), kako bi se naši čitaoci поблиže upoznali sa načinima ostvarivanja prava, ukoliko smatraju da su diskriminirani po nekom osnovu.

Možete li nam reći na koji način institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore može pomoći našim građanima kada je u pitanju zaštita od diskriminacije?

Kada govorim o postupku pred Zaštitnikom, ističem da je postupak povjerljiv i lice koje podnosi pritužbu ili učestvuje u postupku ne može zbog toga biti pozvano na odgovornost niti dovedeno u nepovoljniji položaj.

Podnošenje pritužbe Zaštitniku ne sprječava stranku da pokrene postupak za zaštitu od diskriminacije pred nadležnim sudom. Međutim, pokretanje/vođenje sudskog postupka onemogućava vođenje postupka pred Zaštitnikom.

Zaštitnik upozorava javnost na pojavu težih oblika diskriminacije, preduzima aktivnosti radi promocije jednakosti; postupa po pritužbama zbog diskriminatornog postupanja organa, privrednog društva, drugog pravnog lica, preduzetnika i fizičkog lica i preduzima mjere i radnje za otklanjanje diskriminacije i zaštitu prava diskriminisanog lica, ako nije pokrenut sudski postupak; sprovodi postupak mirenja lica koje smatra da je diskriminirano, uz njegov pristanak, i organa, privrednog društva, drugog pravnog lica, preduzetnika i fizičkog lica na koje se odnosi pritužba zbog diskriminacije; pokreće postupak za zaštitu od diskriminacije pred sudom ili se u tom postupku pojavi kao umještač/ica kad stranka učini vjerovatnim, a Zaštitnik/ca procijeni da je postupanjem tuženog izvršena diskriminacija po istom osnovu prema grupi lica sa istim ličnim svojstvima ili bi posljedice nejednakog postupanja bile takve prirode da mogu prouzrokovati sistemske povrede načela zabrane diskriminacije, a naročito tešku povredu dostojanstva ličnosti, ili bi se lice koje traži zaštitu od diskriminacije moglo na drugi način dovesti u naročito nepovoljan položaj po nekom od osnova iz člana 2 stav 2 Zakona o zabrani diskriminacije.

Koliko naši građani uopšte znaju šta se podrazumjeva pod pojmom – diskriminacija?

Diskriminacija je jedna od najčešće korišćenih riječi u javnom diskursu. Primjećujemo da je uglavnom nedovoljno poznavanje pojma diskriminacije, elemenata, pojavnih oblika i mehanizama zaštite od diskriminacije. Često građani/ke u obraćanjima pod diskriminacijom smatraju svako ponašanje koje doživljavaju kao nepovoljno ili nepravedno, bez obzira postoji li osnov diskriminacije. Nastojimo da javnosti približimo u najvećoj mogućoj mjeri pojam, vrste, oblike, osnove, oblasti i područja diskriminacije.

Važno je napomenuti na postupak ispitivanja, odnosno postupanja po pritužbi za zaštitu od diskriminacije. Naime, kada podnosilac/teljka učini vjerovatnim da je tuženi ili tužena izvršio/la akt diskriminacije teret dokazivanja da usljed tog akta nije došlo do povrede jednakosti u pravima i pred zakonom prelazi na tuženog/u, što znači da je na podnosiocu/teljki da iznese činjenice iz kojih se može pretpostaviti da je došlo do diskriminacije jer će u tom slučaju teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije preći na onoga na koga se pritužba odnosi.

Možete li nam reći ko se može obratiti Zaštitniku i na koji način?

Shodno Zakonu o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Zakonu o zabrani diskriminacije predviđeno je da se postupak ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda pokreće povodom pritužbe ili po sopstvenoj inicijativi. Zaštitnik/ca ispituje povrede ljudskih prava i sloboda po sopstvenoj inicijativi kad sazna da su aktom, radnjom ili nepostupanjem organa povrijeđena ljudska prava i slobode. Za postupanje po sopstvenoj inicijativi neophodna je saglasnost oštećenog/ne.

Zaštitniku/ci može se obratiti pritužbom svako ko smatra da je diskriminisan aktom, radnjom ili nepostupanjem organa i drugih pravnih i fizičkih lica. Pritužbu mogu podnijeti i organizacije ili pojedinci/ke koji/e se bave zaštitom ljudskih prava, uz saglasnost diskriminisanog lica ili grupe lica.

Pravo na zaštitu od diskriminacije pripada svim fizičkim i pravnim licima na koja se primjenjuju propisi Crne Gore, ako su diskriminisana po nekom od osnova iz člana 2 stav 2 Zakona o zabrani diskriminacije. Ovaj zakon se primjenjuje na javni i privatni sektor.

Što se tiče načina obraćanja, Zaštitniku se mogu obratiti neposredno, telefonskim putem, usmeno na zapisnik, poštom i putem emaila. U instituciji postoji dežurni savjetnik koji u toku i van radnog vremena odgovara na pozive građana i građanki. Obrazac pritužbe dostupan je na sajtu Zaštitnika www.ombudsman.co.me. Postupak kod Zaštitnika je povjerljiv i besplatan.

Nerma Dobrandžić - zamjenica Zaštitnika ljudskih prava

U kojoj mjeri se naši građani obraćaju Zaštitniku kad su im ugrožena prava? I po kojoj osnovi najčešće?

Ovaj period karakteriše i dalje aktuelna pandemija, pa je iz tih razloga i sadržina jednog dijela pritužbi i obraćanja Zaštitniku bila drugačije prirode, koje/a se odnose na Sektor za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnost. Sadržina pritužbi i obraćanja odnosila i na ostvarivanje zdravstvene zaštite. I ove godine prednjači područje rada i zapošljavanja, a značajan broj pritužbi i obraćanja se odnosio na javno informisanje i medije, govor mržnje, te pristup dobrima i uslugama. Neizvjesnost uzrokovana pandemijom i povezanim mjerama pogodila je i ranjive grupe, koje su u posebnom riziku od diskriminacije.

Šta je ključno za zaštitu i ostvarivanje prava i sloboda?

Za ostvarivanje prava i sloboda ključna je dosljedna primjena zakonskih propisa kako domaćih tako i međunarodnih, što podrazumijeva odgovoran i profesionalan rad svih institucija sistema. Osim toga, važno je da kao društvo u cjelini preduzmemo konkretnije i efikasnije mjere za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda. I u prethodnom periodu ukazivali smo na neophodnost uspostavljanja i operacionalizovanja standardizovanog sistema prikupljanja podataka koji se odnosi na ovu oblast. Neophodno je intenzivirati aktivnosti usmjerene na zaštitu jednakosti i nediskriminaciju.

Govor mržnje predstavlja ozbiljnu opasnost za koheziju demokratskog društva, zaštitu ljudskih prava i vladavinu prava, međutim redovno i na javnoj sceni možemo čuti isti. Na koji način treba djelovati kako se isto ne bi ponavljalo u budućnosti?

Kroz praksu institucije Zaštitnika i posmatrajući društvene procese primjećujemo da je izraženo prisustvo govora mržnje. Pored postupanja po pritužbama, naš rad je usmjeren i na preventivno djelovanje kroz podizanje svijesti javnosti, aktivnosti sa civilnim sektorom, obuke za sektor javne uprave, izvještaje, saopštenja za javnost, projektne aktivnosti i slično.

Zaštitnik se često oglašavao pozivajući, apelujući na poštovanje kulture dijaloga, toleranciju, govor bez uvreda i korišćenje terminologije koja se često graniči sa govorom mržnje. Ove pojave dominatno se dešavaju u onlajn prostoru koji je nažalost i dalje bez adekvatne kontrole u vidu administracije sadržaja. Međutim, dodatno zabrinjava lakoća kojom se ovi delikti iz onlajn svijeta prenose u oflajn svijet, odnosno iz virtuelnog u stvarni život.

Svi subjekti društva, posebno oni koje se bave ovim pitanjima treba da intenziviraju aktivnosti, prvenstveno preventivne. Ključno je da osobe iz javnog života, posebno političari, nosioci odgovornih javnih funkcija, odnosno svi oni koji imaju uticaj na kreiranje javnog mnjenja povedu računa o kulturi dijaloga, toleranciji, antidiskriminaciji... i tako na najbolji način daju konkretan doprinos unapređenju stanja u ovoj oblasti.

Znamo da institucija Zaštitnika sprovodi niz projekata u ovoj oblasti. Možete li nam pomenuti neke na koje ste posebno ponosni?

Sproveden je projekat "Identifikacije problema u borbi protiv nasilja u porodici", u saradnji sa misijom OEBS-a. Predstavljen je poseban izvještaj „Analiza odluka sudova za prekršaje Crne Gore u oblasti nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, sa osvrtom na praksu Zaštitnika i ESLJP u ovoj oblasti“. Ukratko, zaključci su da je neophodna oštrija kaznena politika, dosljedna primjena propisa i sinhronizovana reakcija nadležnih institucija da bi se unaprijedio sistemski odgovor na ovaj izraženi problem.

Koji su naredni planovi Zaštitnika ljudskih prava i sloboda kada je riječ o oblasti zaštite od diskriminacije ?

Planovi za naredni period su osnivanje nacionalne mreže za zaštitu od diskriminacije, koju će činiti predstavnici civilnog sektora i pojedinci u lokalnim sredinama koji se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda. Pored toga sprovodićemo projekat „Istine i zablude o diskriminaciji“; Izradu promotivnog materijala koji se odnosi na zaštitu od diskriminacije, kao i pronalaženje strateškog partnera za produbljivanje analize odluka iz oblasti prekršaja nasilja u porodici.

„KROZ SOPSTVENI BIZNIS DO OSTVARIVANJA PUNOG POTENCIJALA“

Ulaskom Crne Gore u Evropsku uniju građani naše zemlje će moći da rade u bilo kojoj od država članica bez radne dozvole, a crnogorski preduzetnici će dobiti pristup tržištu EU na kojem će plasirati svoje proizvode. Stoga, današnja tema je posvećena PREDUZETNIŠTVU mladih, a naš sagovornik je Uroš Bulatović, predsjednik i osnivač Unije mladih preduzetnika Crne Gore, organizacije koja okuplja 150 mladih ljudi (do 35 godina) iz Crne Gore koji imaju svoje biznise. Ovi preduzetnici dolaze iz 13 crnogorskih opština i posluju u skoro svim privrednim granama.

Uroš Bulatović - predsjednik Unije mladih preduzetnika Crne Gore

UMPCG je tokom skoro pet godina poslovanja sprovedla mnogo projekata koji su za fokus imali umrežavanje na lokalnom, državnom, pa čak i međunarodnom nivou. Pored toga, implementirali su i projekte sa fokusom na promociju i sticanje konkretnih preduzetničkih znanja i vještina, a sve aktivnosti su imale za cilj kreiranje i snaženje zajednice, kao najjačeg resursa.

Koje godine je osnovana Unija mladih preduzetnika i kako ste došli na ideju da pokrenete ovakav tip organizacije?

Prva smo organizacija ovog tipa u Crnoj Gori, i nama osnivačima smo bili potreba. Pretpostavljali smo da je i drugima negdje nezadovoljena potreba za umrežavanjem, saradnjom i razmjenom iskustva sa ljudima sličnih godina, da nam je svima potrebna zajednica i moralna podrška koju jedni drugima možemo da pružimo. Bili smo u pravu, a onda smo uvidjeli da smo itekako koristan “alat” za kreiranje i prilagođavanje poslovnog ambijenta mladima.

Koliko su mladi u Crnoj Gori zainteresovani za pokretanje biznisa?

Preduzetništvo je jako privlačno, ali je i donekle i nepoznanica mladima. Mladi su zainteresovani, ali nisu dovoljno upoznati sa svime što je preduzetništvo, a administracija i procedure i nameti ih odbiju na samom startu.

Koje vrste biznisa mladi najčešće pokreću u Crnoj Gori?

Često vidimo zanatlije kako pokreću biznise ili mlade koji otvaraju agencije koje posluju u IT privrednoj grani. Drago nam je da su mladi svjesni potencijala koje nude IT industrije, a posebno nam je drago kad znamo da prepoznaju potencijal razvoja zanata i zanatskih vještina. Međutim, mi smo okruženi specifičnom proaktivnom, hrabrom grupom mladih ljudi koji možda ne oslikavaju na pravi način razmišljanja većine. Cilj nam je da i u drugim mladim ljudima probudimo preduzetnički duh, razvijemo preduzetničke vještine i budemo podrška na preduzetničkom putu.

Da li su biznis ideje ograničene na korisnike unutar Crne Gore ili mladi ipak putem svojih biznisa krajnje korisnike traže van granica zemlje?

Biznisi u našoj organizaciji su veoma različiti, a biznisi generalno su dosta individualni i posebni. U organizaciji imamo biznise koji su fokusirani na nišu u svojoj lokalnoj zajednici, a imamo i biznise koji posluju interkontinentalno. Mladi i njihove ideje, uviđanje prilika i praćenje trendova su jedan od najneiskorištenijih resursa Crne Gore, ograničeni su samo trenutnim mogućnostima. Nadam se da ćemo našim razvojem i podrškom tek uvidjeti koliko su njihove ideje raznovrsne.

Da li postoje programi podrške preduzetništvu mladih u Crnoj Gori i ako postoje možete li nam navesti i detaljnije objasniti koji su?

Postoje raznorazni programi, finansijske i nefinansijske podrške, koji se realizuju na teritoriji Crne Gore, ali najčešće na teritoriji Podgorice, što nije pohvalno. Međutim je razumljivo zbog obima privredne aktivnosti. Nefinansijske podrške u vidu mentorstva, obuka, razmjena,

konsultacija, savjetodavne podrške i praksi dostupne su tokom većeg dijela godine i sprovode ih institucije, poslovna udruženja, nevladine organizacije, opštine i slično. Unija mladih preduzetnika je otvorena za sve mlade kojima je potrebna informacija o nekom programu koji mi, ili neko drugi organizuje. Finansijske podrške ogledaju se u vidu grantova ZZZCG, kredita (beksamatnih ili sa niskim kamatnim stopama- IRF), kroz programe IPARD, unapređenje konkurentnosti (Ministarstvo ekonomskog razvoja), aktivni su bili i BESME –programi za digitalizaciju i mnogi drugi.

Ono što bih preporučio svakom preduzetniku jeste da aktivno prati rad svih institucija i organizacija, jer bi trebalo očekivati slične mjere podrške i u narednoj godini, kao i uslove koje je neophodno ispuniti i na vrijeme im se prilagoditi. Mladi u nekim pozivima, uglavnom sa manjim iznosima finansijske podrške, imaju prednost, a kada je u pitanju obezbjeđivanje kredita ono predstavlja najveći izazov ovoj ciljnoj grupi.

Koja pitanja najčešće postavljaju mladi kada stupe u kontakt sa Vama ili drugim predstavnicima Unije?

“Što misliš o ...?” Često mladi traže potvrdu da su na pravom putu, jer je potrebno veliko samopouzdanje i hrabrost mladoj osobi da svoju ideju pretvori u biznis i da preuzme odgovornost za svoje odluke. Jedan od naših najvažnijih zadataka jeste moralna podrška, i to je nešto što mladima često nedostaje.

Koje su prednosti i mane preduzetničkog stila života?

Prednosti su definitivno sloboda u radu, razmišljanju i donošenju odluka. Najveći benefit ogleda se u tome što sam biraš i oblikuješ svoje dane, godine, život. Međutim, sve te odluke su apsolutno tvoja odgovornost i ti snosiš sve posljedice svojih odluka. Dinamika poslovanja donosi zabavu i nepredvidivost, ali i stres, dok sloboda donosi odgovornost, a nismo svi spremni da nam većina dana bude baš takva. Međutim, mi kojima prija ova dinamika, lako donosimo odluke i još lakše se nosimo sa posljedicama, umijemo da se potpuno pronađemo u preduzetničkom životu, možda čak i da inspirišemo druge.

S druge strane, ne smijemo zaboraviti da iako na momente izgleda lako, zna da bude veoma zahtjevno, stresno i često je naš posao sapatnik čak i na odmoru, putovanju i u izlasku.

Da li među mladim preduzetnicima ima više muškaraca ili žena?

U našem članstvu vidimo podjednak broj, ali nismo dobar pokazatelj ravnopravnosti u preduzetništvu jer mi vodimo računa da se svima podjednako i na adekvatan način obratimo, pa smo i tako pristupili članstvu.

Mladi u Crnoj Gori, nezadovoljni položajem u društvu i finansijskom situacijom, se sve češće odlučuju da posao traže van Crne Gore u ekonomski razvijenijim državama. Da li mislite da je nedovoljno razvijen preduzetnički duh kod mladih u određenoj mjeri doprinio ovoj činjenici? Da li rješenje ovog problema treba tražiti u kreiranju povoljnog ambijenta za razvoj preduzetništva mladih?

Nedovoljno je razvijen preduzetnički duh, a preduzetnički ekosistem ga ne ohrabruje. Od momenta našeg osnivanja do danas vidimo napredak, ali nedovoljan. Borimo se za stratešku promjenu položaja mladih, i kreiranje prilika za sve mlade koji su zainteresovani da se oprobaju u preduzetništvu. Ukoliko bi mladi sa preduzetničkim aspiracijama imali prilike da ostvare svoj puni potencijal u našoj državi, siguran sam da bi druge države bile manje privlačne za život.

Kako izgleda Vaš radni dan?

Dopisivanje, telefonski razgovori i komunikacija sa velikim brojem ljudi na samom početku dana je nešto što me karakteriše. Uglavnom onda dođe vrijeme za sastanke, bavljenje administracijom, projektima, pisanom komunikacijom, traženjem prilika, informisanjem i mnogim drugim stvarima. Volim što sam svakodnevno u kontaktu sa mnogo ljudi i što naučim mnogo od njih, umrežavam i ohrabrujem ih. Međutim, to je nedovoljno za rad i razvoj organizacije, pa me čeka i ovaj drugi dio, koji manje odgovara mom temperamentu, ali je neophodan za efikasan rad Udruženja. Sa strane može nekad izgledati da je moj dan dosta opušten ili što bi rekli “lagan”, ali je veoma zahtjevan u vidu broja obaveza, tema i industrija u kojima poslujem, komuniciram i krećem se i u vidu administrativnog dijela koji mi najteže pada.

„ŽENE IMAJU POSEBNU MOĆ“

Imajući u vidu da se u Crnoj Gori žene teško odlučuju za pokretanje sopstvenog biznisa, želimo da vam predstavimo iskustva žena preduzetnica iz Evropske unije, izazove i prepreke sa kojima se one susrijeću, kao i načine rješavanja istih.

Stoga, odlučili smo da uradimo intervju sa Zori Jakolin (41) iz Slovenije, koja sebe naziva kreatorkom novih mogućnosti – povezuje ljude, ideje i njihov posao. Ona je organizator poslovnih događaja, vlasnica licence za Business Café Slovenija, preduzetnica koja stvara nove prilike i gradi mostove između još uvijek nepovezanih puteva. Vaš brend je njena inspiracija i rado ga „lansira“ u svijet prepoznatljivosti i uspjeha. Suosnivačica je najveće manifestacije ženskog preduzetništva, koja okuplja 500 preduzetnica iz cijele zemlje, a istu je pretvorila u uspješnu firmu. Trenutno je fokusirana na digitalni marketing i brendiranje malih preduzetnika, a sa svojom ličnom pričom je veliki motivator i inspiracija mnogima.

Možete li nam reći koji je to prelomni događaj u Vašem životu, nakon kojeg ste se odlučili da postanete preduzetnica?

Nikada nisam željela postati preduzetnica. Bila sam ubijeđena da ću u preduzeću kojem sam radila 14 godina, bila nagrađivana kao super radnik i napredovala, da ću tamo dočekati i penziju. Kada sam po drugi put imala rizičnu trudnoću dobila sam otkaz. Svi su mi govorili da tužim preduzeće u kojem sam radila, ali sam znala da loša energija, sudski postupak i svađa ne donose ništa dobro. Imajući u vidu da sam bila trudna, znala sam da novo radno mjesto

neću dobiti, a takođe nisam željela ni na Zavod za zapošljavanje. Uz suprugovu pomoć sam osnovala brend firmu i pokrenula posao koji se svodio na organizaciju poslovnih događaja. Silom prilika postala sam preduzetnica.

Odakle potiče Vaša biznis ideja i interesovanje za bavljenje organizacijom događaja?

U preduzeću kojem sem radila, bavili su se razvojem i stvaranjem bankarskih softvera, a ja sam radila kao spoljna saradnica za Bankarski sindikat Slovenije, sa kojim je naša firma sarađivala. Oni su organizovali Sportske bankarske igre, koje su okupile oko 1500 bankara iz 22 različite banke u Sloveniji. Vodile su se različite sportske igre u 10 različitih disciplina. Događaj je trajao tri dana, a iziskivao je ozbiljnu organizaciju i vođenje. Tako je krenula i moja poslovna priča, sa iskustvom u potpuno drugoj branši, svoje znanje i iskustvo sam prenijela na poslovne događaje, koji su postali dosta uspješni. Postala sam suosnivačica najvećeg ženskog događaja, koji okuplja 500 preduzetnica, organizujući poslovne događaje preko licence Business Café Slovenija.

Koliko je žensko preduzetništvo razvijeno u Sloveniji?

Iako mnogi vjeruju da žene i muškarci preduzetnici imaju iste mogućnosti, poglede i pristup finansijama, u realnosti postoje veoma velike razlike. Preduzetnička aktivnost žena u Sloveniji raste treću godinu zaredom, od 2018. do 2020. godine porasla je za skoro 10 %, na 38,3%, čime je prvi put premašila evropski prosjek (38,1%).

Iznenadjujuće je da su u godini pandemije žene u čak dvije starosne grupe premašile nivo rane preduzetničke aktivnosti muškaraca, i to u najmlađoj i najstarijoj starosnoj grupi.

Postojanje rodnog jaza u preduzetničkoj aktivnosti proizlazi iz razlika između muškaraca i žena, što je praćeno i Globalnim indeksom rodnog jaza (WEF, 2020). U 2020. godini iznosio je u prosjeku 31,4% u svijetu i 25,7% u Sloveniji, što Sloveniju stavlja na 36. mjesto od 153. zemlje. Rodni jaz se takođe ogleda u preduzetničkoj aktivnosti muškaraca i žena. U 2020 godini, Togo (54,37%), Oman (54,03%) i Indonezija (52,25%) su imale najviši nivo učešća žena u preduzetničkoj aktivnosti, a slijede Italija (23,90%) i Egipat (24,54%), a Slovenija je zauzela 30. mjesto.

U svakom slučaju, puno toga se mijenja u korist preduzetnica, sve je više različitih udruženja, manifestacija, saradnji i međusobne podrške, pa se iskreno nadam da će doći vrijeme kada će žene moći da se istaknu i nesmetano krenu na željeni put preduzetništva.

Da li je postoje programi podrške ženskom preduzetništvu u Sloveniji i ako postoje možete li nam navesti i detaljnije objasniti koji su?

Jedan od programa podrške koji sam primjetila jeste konkurs za izbor 50 najboljih poslovnih modela preduzetnica početnica, koje su registrovale svoju firmu 2020. i 2021. godine, a koje je objavila Javna agencija Spirit Slovenija. Cilj konkursa je podsticanje osnivanja i uspješno pokretanje najmanje 50 novih preduzeća kojima upravljaju žene; stabilniji početak poslovanja za nagrađivane preduzetnice, povećanje inovativnosti i tržišne orijentacije poslovnih modela.

Koje su prednosti i mane preduzetničkog stila života?

Kao prednost bi istakla slobodu i moć, ali ne kao što mnogi misle da samozaposleni uživaju, jer radimo koliko i kad god želimo. Međutim, sve češće naše radno vrijeme je duže nego kod ostalih, jer je glavna briga kako pridobiti i zadržati klijenta. Uz to, dosta puta ulažemo svoja sopstvena finansijska sredstva, a to je praćeno visokim stepenom stresa zbog odgovornosti od mogućeg gubitka. Sa druge strane, sopstveni smo šefovi, brzo donosimo važne i ozbiljne odluke, biramo poslove koje ćemo raditi i šta ćemo stvarati, te sa kim ćemo sarađivati. Uz to, prisutna je velika doza fleksibilnosti raspoređivanja vremena, dobra organizovanost i puno samodiscipline. Za vrijeme krize uzrokovane korona virusom bilo je neophodno dobro upravljanje i suočavanje sa mnogobrojnim izazovima, sa kojima sam se uspješno izborila. Konačno, ta borba mi je dokazala koliko volim svoj posao i ovaj stil života.

Zori Jakolin - preduzetnica iz EU

Da li su žene preduzetnice ravnopravne sa muškarcima preduzetnicima ili se one posmatraju sa nekom dozom rezerve u pogledu kompetencija?

Glavne razlike između polova ogledaju se u sagledavanju porodičnih prilika, oprezu pri ulasku u samostalan biznis, svijest o riziku od mogućeg neuspjeha i načinu finansiranja. Čak i nakon otvaranja sopstvenog biznisa, žene u većini slučajeva zadržavaju svoje trenutne poslove i barem neko vrijeme vode obje aktivnosti paralelno. Postoje i razlike u finansiranju: žene preduzetnice počinju sa manje kapitala od muškaraca, a takođe imaju i manje resursa. Žene radije traže izvore finansiranja u krugu porodice i prijatelja. Međutim ukoliko pozajmljuju novac od banaka, njihov platežni moral je viši nego kod muškaraca, jer banke u krizi smatraju žene preduzetnice boljim klijentima od muškaraca. U poređenju sa muškarcima, ženski biznisi imaju manji, ali stabilniji rast, što često znači manji rizik od neuspjeha. Žene u poslu su ciljno orijentisane, tolerantnije i fleksibilnije, kreativnije, realne te energične i entuzijastične.

Da li je rodna ravnopravnost u Sloveniji na zadovoljavajućem nivou kada je konkretno riječ o preduzetništvu? Na koji način bi se žene mogle motivisati u cilju pokretanja sopstvenog biznisa?

Iako je još uvijek manje žena u preduzetništvu nego muškaraca, one nisu ništa manje uspješne. Štaviše, uspješno se takmiče s muškarcima i njihova preduzeća čine važan dio ekonomije. Treba poduprijeti vidljivost žena u preduzetništvu sa primjerima dobre prakse, predstavljanjem ličnih iksustava žena, koje podstiču mlade žene da se uključe u ovu oblast. Uz to, treba pomagati iskorijenjivanju stereotipa o svijetu preduzetništva, izazovima koje treba savladati kako bi osiguralo neometano i neupitno učešće žena u preduzetništvu. Kao zanimljiv primjer, ovih dana u Sloveniji nastao je novi portal Mreža slovenačkih žena ONA ZNA, koja želi da stručne žene učine vidljivijim. Mediji čine važan faktor, a što su žene manje zastupljene u medijima, to je teže postići rodnu ravnopravnost. Samo u četvrtini slučajeva žene se pojavljuju kroz medijske nastupe, dok su tri četvrtine rezervisane za muškarce.

S tim u vezi, Slovenija ima veliki broj ženskih stručnjaka u zemlji i inostranstvu, koji se u medijima pojavljuju znatno manje od svojih muških kolega. Stoga, Mrežom žena stručnjaka želi da se utiče i na organizatore javnih događaja, konferencija i okruglih stolova da aktivno traže ženske stručnjake za izvođače projekata i aktivnosti. Njihov ambiciozni cilj je da uskoro bude najmanje 40% žena na javnim događajima, uz to, žele da ih obuče i podstaknu na medijske i javne nastupe.

Kako izgleda Vaš radni dan?

Svaki dan je različit i poseban, a ponajviše kreativan. Svakog dana sastavim listu obaveza po prioritetima i vremenskim rokovima. Jedan dan u sedmici mi je namjenjen za sastanke i jedan dan za planiranje posla i kreativnih ideja. Pored toga, obavezno dva puta sedmično idem na trening karatea, koji mi pomaže da se duhovno i tjelesno držim fokusa i balansa.

Da li saradujete sa preduzetnicama iz zemalja regiona? Da li možda imate saradnju sa preduzetnicama iz Crne Gore?

Za vrijeme prisustvovanja raznim ženskim preduzetničkim događajima, mnogo puta sam srela poslovne žene iz Crne Gore i uvijek su na mene ostavljale poseban utisak. Međutim, još uvijek nisam imala priliku da direktno saradujem sa njima. Rado posjećujem događaje i poslovno odlazim u Novi Sad, Zagreb, Sarajevo i Skoplje, tako da ne sumnjam da će se uskoro ukazati prilika da poslovno dođem u Crnu Goru, a na kraju, ovaj intervju bi mogao biti naš prvi početak saradnje i jako mi je drago zbog toga.

Imate li neku poruku za sve one žene koje skupljaju hrabrosti i još uvijek se nisu odlučile da pokrenu svoj biznis a razmišljaju o tome?

Često pitam žene zbog čega ne pokrenu sopstveni biznis i najviše puta čujem odgovor da ih je strah, ponajviše od neuspeha. Njima bih poručila da uvijek vjeruju u sebe, jer strah nestane kad imamo dosta znanja i iskustva u tome što radimo, tada stičemo veliko samopouzdanje i uspjevamo u svemu što smo zamislile. Mi žene imamo posebnu moć.

„VOLONTIRANJE – NAGRADA DRUŠTVU“

U Evropskoj uniji volontiranjem se bave milioni građana koji iz solidarnosti prema drugima djeluju pojedinačno ili u organizovanim grupama (neformalnim i formalnim). Volonterski rad je dobrovoljno i besplatno ulaganje vremena, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti u korist drugog lica ili za opštu dobrobit društva. Volontiranje predstavlja kamen temeljac civilnog društva, a sam čin volontiranja je nagrada, jer pomažući drugima mi pomažemo i sebi- učenjem i savladavanjem novih vještina.

U raspravi o budućnosti Evrope kreatori politika moraju biti svjesni da će budućnost Evrope oblikovati ne samo političari i institucije, uključujući organizacije civilnog društva, nego i milioni građana – volonteri koji svakodnevno troše svoje vrijeme i energiju radeći u solidarnosti za opšte dobro u okviru organizacija civilnog društva i izvan njih.

Stoga, zadovoljstvo nam je što smo na ovu temu razgovarali sa Terezom Vujošević, koja je još u srednjoj školi postala volonterka, a sada zaposlena u Crvenom krstu Crne Gore, gdje i dalje nesebično pomaže ljudima. Terezino bogato iskustvo može biti samo podsticaj našim čitateljima, a budućim volonterima na koji način djelovati, a i napredovati volontirajući.

Tereza, Vi ste radno angažovani u Crvenom krstu Crne Gore. Možete li nam reći koja je Vaša pozicija?

U Crvenom krstu Crne Gore sam angažovana u svojstvu projektne saradnice u radu sa licima koja su dobila neki od oblika međunarodne zaštite u Crnoj Gori i trenutno se nalaze u procesu integracije. Uz to moje interesovanje je i oblast međunarodnog humanitarnog prava i diseminacija znanja o istorijatu, principima i znaku Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca.

Kako izgleda Vaš radni dan?

Moram reći da je svaki dan na našem poslu poseban i to je vid motivacije koja vas iznova pokreće da budemo spremni da pravovremeno odgovorimo na novonastale situacije. Naime, nakon jutarnjeg sastanka na kom konačno definišemo dnevne zadatke nastavljam ili sa pripremom za rad sa korisnicima ili odlazim na teren. Kada je riječ o ciljnoj grupi sa kojom radim, podrška se prije svega odnosi na unaprijeđenje integrisanosti u našem društvu, te podršku u pristupu pravima na zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, kao i kontinuiranu psiho-socijalnu podršku. Redovni i vanredni sastanci, kao i administrativni poslovi, su takođe neizostavan dio radnog dana. Jedan dan je jedna nova lekcija, a ja se trudim i da formalno usvajam znanja važna za oblast kojom se bavim, tako da me možete sresti sa knjigama i bilješkama koje jedva uspijem da smjestim u torbu.

Tereza Vujošević, Crveni krst CG

Koji je to projekat na koji ste posebno ponosni?

Projekti koje Crveni krst Crne Gore sprovodi su specifični jer je svima cilj da pomoć bude pružena onima kojima je to potrebno, tako da sam mišljenja da svaki pruža dovoljno razloga za ponos. Ako bih morala da izdvojim jedan odlučila bih se za onaj za koji sam lično vezana, a to je razvoj međunarodnog humanitarnog prava i pozicioniranje Crvenog krsta Crne Gore kao referentne organizacije kada je u pitanju ova grana prava.

Koje su svakodnevne aktivnosti CKCG i koliko je teško uskladiti aktivnosti u svakom gradu?

Djelatnosti Crvenog krsta Crne Gore se mogu klasifikovati prema različitim kriterijumima, ali je uobičajena podjela na socijalne i zdravstvene djelatnosti, difuziju i međunarodno humanitarno pravo, uspostavljanje porodičnih veza, djelovanje u nesrećama, rad sa podmladkom i omladinom, te međunarodnu saradnju. Opštinske organizacije u zavisnosti od potreba stanovništva i kapaciteta organizacija razvijaju one koje su u datom periodu prioritetne. Važno naglasiti da su misija i principi na kojima počiva rad nacionalnog društva i svih opštinskih organizacija isti – olakšati patnju onima koji se nalaze teškim životnim situacijama uz poštovanje ljudskog dostojanstva. Osnovni principi naše organizacije su: humanost, nepristrasnost, neutralnost, nezavisnost, dobrovoljnost, jedinstvo i univerzalnost i sve aktivnosti, na svim nivoima, se sprovode u skladu sa njima.

Nakon početka pandemije COVID-19 značaj i potreba za CK je naglašena, nažalost jer je veliki broj ljudi na rubu egzistencije. Da li ste uspjeli da odgovorite na svaku molbu?

Pandemija COVID-19 je dodatno usložila ekonomsko-socijalnu situaciju u našem društvu, a sama borba sa nevidljivim neprijateljem je uticala i na psihološko stanje građana. Naša podrška se zbog toga pored materijalne humanitarne pomoći odnosila i na psiho-socijalnu i psihološku podršku građanima. Naši resursi nažalost nijesu neiscrpni, ali smo se trudili da pravimo brze procjene na osnovu kojih je pomoć nalazila put do onih kojima je bila najpotrebnija.

Prije radnog angažmana u Crvenom krstu bili ste volonterka. Šta za Vas predstavlja volontiranje?

Jeste, kao maturantkinja gimnazije u Baru sam postala volonterka Opštinske organizacije Crvenog krsta Bar. Volontiranje je prema mom mišljenju vrijeme koje ste odlučili da darujete onime kome je vaša pomoć potrebna, ali istovremeno i prilika da upoznate sebe. Za mene je ono bilo prekretnica u odabiru budućeg zanimanja.

Koji je to bio prelomni trenutak kada ste odlučili da postanete volonter?

Moja odluka da počnem da volontiram se desila slučajno – prisustvovala sam predavanju Crvenog krsta na temu dobrovoljnog davalaštva krvi koje je bilo organizovano u mojoj školi, a kako je motivatorica u ovoj oblasti bila moja drugarica nije mi bilo neprijatno da je pitam kako bih mogla da postanem volonterka. Zajedno smo otišle do kancelarije opštinske organizacije Crvenog krsta i tada je zvanično ova organizacija postala moja druga kuća.

Šta je potrebno da bi se postao volonter?

Potrebna je želja. Uz želju da pružite pomoć onima kojima je to potrebno i humanost ispunjeni su uslovi za postanak volonterom/kom. Naravno, u zavisnosti od toga o kojoj aktivnosti je riječ zahtijevaće se i punoljetstvo, međutim postoje aktivnosti za koje to nije presudan uslov. Svi volonteri prije angažmana u određenoj oblasti, odnosno u okviru određenih aktivnosti, prolaze relevantne obuke.

Koje su to obuke koje prolaze volonteri?

U zavisnosti od interesovanja i aktuelnih potreba korisnika volonteri se i obučavaju. Trening centar u okviru Doma solidarnosti u Sutomoru je mjesto gdje se održavaju nacionalne, ali i međunarodne obuke namjenjene volonterima i zaposlenima u Crvenom krstu, ali i van njega. Ukoliko se volonter odluči da se bavi brigom o starijim licima na primjer, obuka koju će pohađati će biti u skladu sa tom odlukom. Međutim, to ne znači da neće moći da se bavi i nekom drugom oblašću ili sa više njih istovremeno ukoliko njegovo vrijeme i sama priroda djelatnosti to dozvoljavaju. Pored nacionalnih tu su i međunarodne obuke koje su i prilika za razmjenu iskustava i širenje mreže ljudi koji su na istoj misli u različitim djelovima svijeta.

Da li ste zadovoljni odzivom volontera?

Volonteri su naša snaga i nikad im se ne možemo dovoljno zahvaliti za ono što svakodnevno rade. Odziv volontera nije uvijek u istom obimu, u smislu da postoje periodi tokom godine kada su posebno aktivni, ali i oni kada su zauzeti sa obavezama u školi, na fakultetu ili na poslu. Situacija sa COVID-19 pandemijom je donijela i nove volontere koji su prepoznali ulogu i značaj naše organizacije u smanjenju efekata virusa. Volonteri djeluju pod okriljem volonterskog kluba, a o planovima i aktivnostima se razgovara na sedmičnim sastancima kluba.

Možemo istaći humanost kao glavnu odliku vašeg djelovanja, odnosno kao glavni princip rada CK. Koliko smatrate da smo mi kao društvo humani?

Humanost jeste osnovni princip Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca, a o humanosti na djelu svjedočimo gotovo svakodnevno. Ja želim da vjerujem da je u našem društvu ljudsko dostojanstvo najvažnija vrijednost čije se očuvanje ne dovodi u pitanje.

Složit ćete se da volontiranje predstavlja plemeniti čin, pomoći drugome, a ne očekivati ništa za uzvrat i na taj način obogatiti sebe. Za kraj, koja je Vaša poruka budućim volonterima?

Budući volonteri, vrata Crvenog krsta su vam uvijek otvorena. Priča o ideji koja je inspirisala nastanak naše organizacije davne 1859. na bojnopolju u Solferinu počela je sa vama, a zahvaljujući vama ta ista ideja i danas živi.

Mreža za evropske politike - MASTER Februar 2022. godine

Urednica:

mr Andrea Popović

Autori:

mr Andrea Popović

Saša Đuretić

mr Fjola Dacić

Dizajn i prelom:

Ana Samardžić

Projekat “Iz ugla o...” – analiza javnih politika u Crnoj Gori